

Hem Kitap Hem Film: “Hayvan Çiftliği”

Bülent Kılıç

*“Er geç bir gün gelecek
Zorba insan devrilecek
İngiltere’nin bereketli topraklarında
Yalnızca hayvanlar gezinecek”*

İngiliz yazar George Orwell tarafından Kasım 1943-Şubat 1944 arasında yazılan **“Hayvan Çiftliği”** (Animal Farm) iktidar-devlet-ideoloji ilişkilerini sosyalizm ve kapitalizm üzerinden eleştiren ve bunu kurgu bir **“animalizm”** ideolojisi üzerinden yapan bir baş yapıttır. 1954 yılında Türkçeye çevrilerek ülkemizde de yayınlanan bu kitap 1999 yılında John Stephenson tarafından sinemaya da uyarlandı. Hayvan çiftliğinin tiyatro ve TV dizisi şeklinde de çok sayıda uyarlaması bulunmaktadır.

İngiltere’de bir çiftlikteki hayvanların kendilerini ezen, tüm üretimlerine el koyan çiftlik sahibine karşı baş kaldırıp, onu kovduktan sonra çiftliğin yönetimine el koymalarıyla birlikte gelişen olaylar çarpıcı bir “yönetim” eleştirisi ile ele alınmakta.

George Orwell’in çiftlikteki yeni düzen (sosyalizm) üzerinden eski düzene (kapitalizm) yönelik eleştirileri son derece çarpıcı. Bu noktada Orwell’in sanılanın ve iddia edilenin aksine herhangi bir tarafı tutmadığını, iki tarafı da eleştirdiğini belirtmeliyim.

Romanın kahramanları ve gerçek hayattaki karşılıklarıyla (metinde parantez içinde verilen gerçek yaşam kahramanları benim tahminlerimdir) Hayvan Çiftliği kısaca şöyle özetlenebilir:

Geceleri gizli gizli yapılan toplantılarda çiftlikteki tüm hayvanlara gördüğü bir rüyayı (eşitlik, özgürlük) anlatan bilge domuz Koca Reis (Lenin) yapılan toplantılarda şöyle demektedir:

“Yoldaşlar, İngiltere’de hiçbir hayvan özgür değildir. Hayatımız sefillikten, kölelikten başka nedir ki? Peki bu durum doğanın bir yasası mıdır? Hayır yoldaşlar asla! İngiltere toprakları bereketlidir. Yalnızca şu bizim çiftlik bile yüzlerce hayvanı besleyebilir, bize hayal bile edemeyeceğimiz rahat ve onurlu bir hayat yaşatabilir. Öyleyse bu sefilliğe neden boyun eğelim?”

Can Yayınları tarafından Celal Üster’in çevirisiyle basılan “Hayvan Çiftliği” kitabı ve kapakta yer alan F Karl Waechter’in bir çizimi (artık insanlaşmış olan Napolyon eşiyile, pipo içip, gazete okurken)

Çiftlikteki hayvanlar bu durumdan giderek daha fazla hoşnutsuz olmaktadır. Toplantılar gizlice yapılmaya devam eder. Ancak bir gün Koca Reis aniden ölür. Artık toplantılara diğer iki akıllı domuz Kartopu/Snowball ve Napolyon liderlik etmeye başlar. Kartopu (Troçki) daha iyi konuşan ve daha yaratıcı olan domuzdur. Napolyon (Stalin) ise daha az konuşan, daha sert ve iri kıyım olanıdır. Derken hayvanlarına eziyet eden, onları sık sık döven, beslenmelerine ve dinlenmelerine özen göstermeyen çiftlik sahibi sorumsuz ve sarhoş Jones’un (Rus Çarı II. Nikola) hayvanlarına yem vermeyi unuttuğu ve sızıp kaldığı bir hafta sonundan sonra hayvanlar baş kaldırır. Jones çiftlik hayvanları tarafından dövülerek çiftlikten kovalanır ve kaçmak zorunda kalır.

Birden bire iktidara gelen hayvanlar hayatlarının en mutlu gününü yaşarlar. Çiftliğin ismini “Beylik Çiftliği” yerine “Hayvan Çiftliği” olarak değiştirirler ve Kartopu ve Napolyon tarafından hazırlanmış “Yedi Emir” (Paris Komünü) tüm hayvanların da katıldığı genel bir toplantıda kabul edilir. Bu emirler; bütün hayvanlar eşittir, dört ayak üstünde yürüyen veya kanatları olan herkes dosttur, hiç bir hayvan giysi giymeyecektir, hiç bir hayvan

yatakta yatmayacaktır, hiç bir hayvan başka bir hayvanı öldürmeyecektir gibi ilkeler içermektedir. Hayvanlar bu ideolojiye “Animalizm” adını verirler. Ayrıca üzerinde bir toynak ve boynuz resmi olan bayrak yaparlar.

Devrimden sonra çiftlikte üretim hızlanarak devam eder. Ancak sağılan sütler ve üretilen yumurtaların diğer çiftliklerle ticaret yasak olduğu için nereye gittiği bilinmemektedir. Bu konularla Napolyon ilgilenmektedir. Napolyon tüm hayvanlara “Sütü kafanıza takmayın yoldaşlar, gereği yapılacak, merak etmeyin. Önemli olan üretimdir, hasat vakti bizi bekler” der.

Hayvanlar artık eskisinden daha hırslı ve hızlı bir şekilde çalışmaktadır. O yaz çiftlikte her şey yolunda gider. Hayvanlar artık eski sahiplerinin gıdım gıdım verdiği yeme mahkum değildir. Kendileri üretmekte, kendileri tüketmektedir. Özellikle çiftliğin en güçlü hayvanı olan at Boxer (Rus işçi ve köylüleri) en çok çalışan hayvandır. Ancak hayvanlar arasında tembel tembel yatan (kedi) bazı hayvanlar da vardır. Ayrıca aynanın karşısına geçip sık sık süslenen, yelesine kırmızı kurdele takmaktan hoşlanan beyaz kısrağ Mollie de devrimden sonra neden kurdele takmak yasaklandı demektedir (devrimden sonra insan giysilerine benzeyen her şey yasaklanmıştır). Evcil kuzgun Moses (Rus Ortodoks Kilisesi) ise gizli gizli eski çiftlik sahibinin (Çar) tarafını tutmaya devam etmektedir. Ayrıca Moses’in bütün gün boş boş konuşup, göklerde kimsenin görmediği çayırlardan bahsetmesinden hayvanlar sıkılmıştır. Sonunda Moses çiftlikten kaçır gider.

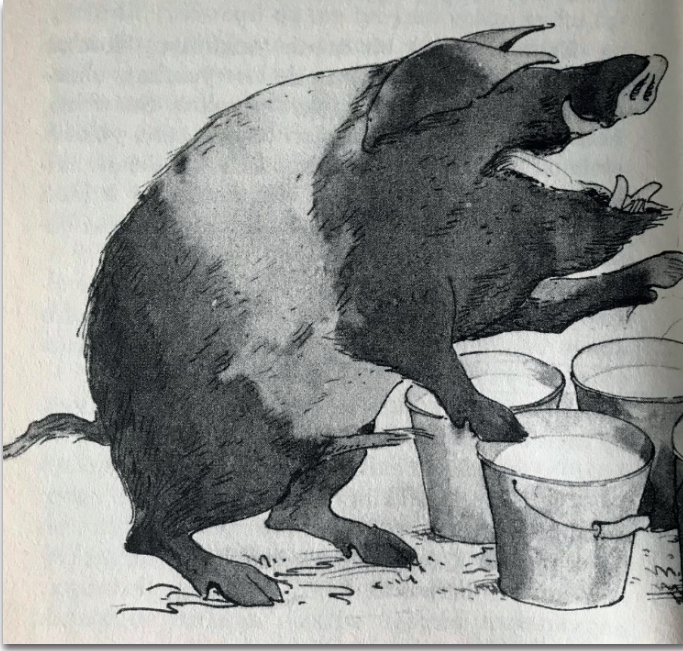
Her pazar günü tüm hayvanların katılımıyla yapılan genel kurulun en hararetli iki tartışmacısı Kartopu ile Napolyon isimli domuzlardır. Bu ikili asla anlaşamamaktadır. Hayvanların emeklilik yaşlarından, kullanılmayan çayırlığın dinlenme alanı olarak ayrılmasına kadar her konuda ateşli tartışmalar yapmaktadırlar. Kartopu ayrıca öteki hayvanların Hayvan Kurullarının kurulması için de uğraşmaktadır. Tavuklar için “Yumurta Üretim Kurulu”, inekler için “Temiz Kuyruklar Birliği”, sığanlar ve tavşanlar için “Yabancı Yoldaşların Yeniden Eğitimi Kurulu”, koyunlar için de “Daha Beyaz Yün Hareketi”ni oluşturmuştur.

Hayvan çiftliğinde sadece domuzların okuma yazması kusursuzdur. Çiftlikteki bütün kitapları

okumuşlardır. Dolayısıyla toplantılarda kararları hep onlar önerir olmuştur. Diğer hayvanlar her kurula katılıyor ancak sadece oylamada oy kullanıyorlardır. Köpeklerin okuması yazması da fena değildir ancak sadece “Yedi Emiri” okumaktadırlar. Bazı hayvanlar (atlar, eşekler, inekler) sadece alfabeyi veya bir kaç kelimeyi okumayı becerebilmektedir. Koyunlar ise sadece ezberledikleri bir sloganı (Dört Ayak İyi, İki Ayak Kötü) devamlı tekrarlamaktadır.

Zamanla fazla üretimlerin (süt, elma, yumurta vb) domuzların yemeklerine katıldığı anlaşılır. Bu konuda açıklama yapmakla görevlendirilen Napolyonun sözcüsü domuz Squealer (Molotov) şöyle der:

“Yoldaşlar, umarım biz domuzların bunu bencilliğimizden veya ayrıcalık düşkünü olduğumuzdan ötürü yaptığımızı düşünmüyorsunuzdur. Aslında çoğumuz süttten, elmadan hoşlanmayız fakat sütte ve elmada domuzların sağlığı için olması gereken bazı maddeler var ve tamamen bilimsel gerekçelerle bunu yemek zorundayız. Biz domuzlar düşün emekçisiyiz. Bu çiftliğin tüm yönetim ve düzeninden biz sorumluyuz. Gecemizi gündüzümüze katarak sizin sağlığını için çalışıyoruz. Biz domuzlar bu sütleri sizin için içiyoruz. Biz domuzlar olmazsak ne olur biliyor musunuz? Eski çiftlik sahibi Jones geri gelir!”.

F Karl Waechter'in çok sayıda harika çiziminden birisi: Squealer üretim fazlası sütlerin domuz sağlığı üzerine etkilerini ve neden domuzlara verilmesi gerektiğini anlatırken

Hayvan Çiftliğinde olan bitenler artık tüm komşu çiftliklerde duyulmuştur. Kartopu ve Napolyon'un her gün uçurdukları posta güvercinleri komşu çiftliklerdeki hayvanlarla dostluk kurmakta ve onlara Ayaklanma'nın öyküsünü anlatmaktadır. Eski çiftlik sahibi Jones da sürekli içki içerek pineklediği Kırmızı Aslan Meyhanesinde kendisinin büyük bir haksızlığa uğradığını, bir avuç aşağılık hayvanın çiftliğini ele geçirdiğini anlatmaktadır. Öteki çiftçiler (Avrupa ülkeleri) Jones'a acımakla birlikte yardım etmeye yanaşmamaktadır. Ancak çiftliğin iki büyük komşusu ve birbiriyle pek iyi anlaşamayan Foxwood Çiftliği sahibi Pilkington (İngiltere) ve Pinchfield çiftliği sahibi Frederick (Hitler) sonunda Jones'a adamlarını verirler ve Jones çiftliği ele geçirmek için bir saldırı düzenler. Ancak Hayvan Çiftliği saldırıya karşı iyi bir hazırlık yapmıştır ve başarılı bir savunmayla adamları püskürtürler. Çatışmada Kartopu yaralanır ve Birinci Dereceden Kahraman Hayvan nişanını alır. Tarihe Ağıl Savaşı olarak geçen bu başarı her yıl törenlerle kutlanır.

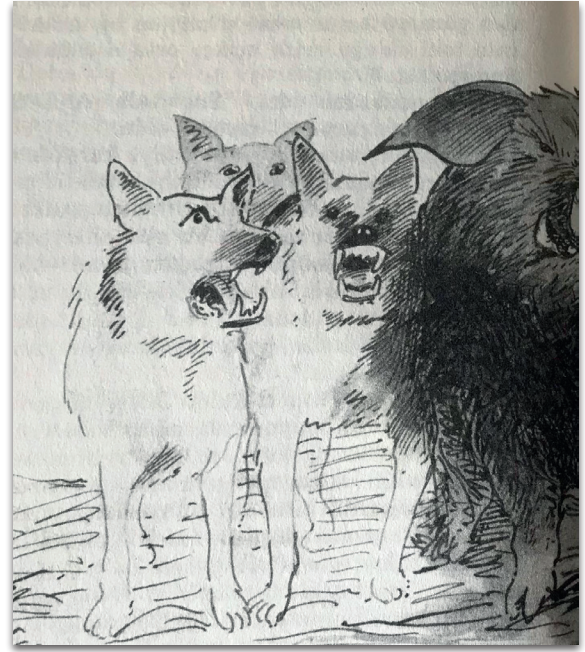

Yönetmen John Stephenson tarafından sinemaya uyarlanan filmin Türkçe CD'si ve kapağında Hayvan Çiftliğine ilk saldırıda yenilen insanlar grubu (güvercinlerin bombardımanı sonucunda hepsinin üstü güvercin pisliği ile bezeli)

Altta sırasıyla Koca Reis, Çiftlik Sahibi Jones-Karısı, at Boxer ve Kartopu

Kartopu genel kurullarda sürekli yeni fikirler getirmekte ve hayvanları etkilemektedir. Napolyon ise bu fikirlere karşı çıkmakta ve itiraz etmektedir. Örneğin Kartopu diğer çiftliklere daha fazla güvercin gönderip örgütlemek gerektiğini söylerken Napolyon daha fazla silahlanmak ve saldırıya hazır olmak gerektiğini iddia etmektedir. Kartopunun son projesi çiftlikte bol rüzgar alan bir tepeye yel değirmeni inşa edilmesi projesidir. Böylece elektrik üretilecek ve tüm ahırlar bu enerjiyle ısıtılacaktır. Ayrıca elektrikli testereler ve diğer aletlerle yapılacak işler hayvanların daha rahat çalışmasını sağlayacaktır. Napolyon ise tüm bunların hiç bir işe yaramayacağını, aksine hayvanların yel değirmeni inşaatı için daha fazla çalışmasına yol açacağını söylemektedir. Sonunda oylama gününde Kartopunun etkileyici konuşmasından sonra Napolyon kürsüye çıkar ve keskin bir ıslık çalar. Salona birden bire giren dokuz azılı köpek Kartopuna saldırır. Kartopu ölümden zor kurtulur ve hızla koşarak çiftlikten zor kaçar. Bu köpeklerin Napolyon tarafından yeni doğmuş köpek yavrularının bazılarının gizlice büyütülerek yetiştirildikleri ortaya çıkar. Köpekler Napolyon ne derse onu yapmaktadır.

Böylece Napolyon kısa sürede yönetimde tek söz sahibi olur. Zamanla genel kurulları kaldırır. Dolaşırken etrafında hep köpekleri vardır. Kimse ona itiraz edememekte ve ulaşamamaktadır. İtiraz eden hayvanlar, köpeklerin saldırmasıyla

Napolyon'un sadık köpekleri her zaman onun yanında

susturulmaktadır. Kararlarını ise sözcüsü domuz Squealer hayvanlara duyurmaktadır. Bir müddet sonra Squelar çiftlikten kaçan Kartopunun aslında bir hain olduğunu ve diğer çiftlik sahipleriyle anlaşmış olduğunu duyurur. Hain Kartopundan kurtulduklarına göre artık Yel Değirmeni projesini hayata geçirmeye hazır olduklarını söyler. Aslında projenin Napolyon'a ait olduğunu ancak onun projesini Kartopu'nun çaldığını söyler. Hayvanlardan biri sormadan edemez: "Madem proje Napolyon'a aitti, o zaman Kartopu bunu önerdiğinde neden şiddetle karşı çıktı?" Squealer'ın yüzünde şeytansı bir ifade belirir: "Yoldaş Napolyon çok kurnazca davrandı. Kartopu aslında çok tehlikeli biriydi, ondan kurtulmak için projeye karşı çıkmış gibi göründü. Aslında Kartopu yel

değirmenini bize inşa ettirip, civar çiftliklere satacağı". Squealer devam etti: "Taktik, yoldaşlar taktik!" diye yineledi, "İşte taktik buna derler".

Yel Değirmeni projesi ve hasat nedeniyle çiftlikteki hayvanlar tüm bir yıl haftada 60 saat çalışırlar. Ancak ürünler o yıl yetersizdir ve hala ekilemeyen tarlalar vardı. Patates üretimi de hastalıklı çıkmış ve patateslerin çoğu çürümüştür. Bu nedenle Napolyon Pazar günleri de öğleden sonra çalışılmasına karar verildiğini söyler. Bu kesinlikle gönüllü bir çalışma olacaktır ancak çalışmayan hayvanların yemleri yarı yarıya azaltılacaktır. Öte yandan hayvanlar çiftliğe her hafta uğrayan bir insan olduğunu fark ederler. Bay Whymper isimli bu adam sadece Napolyon'la görüşüp, ondan bazı emirler alıp gitmektedir. Squealer hayvanlara artık Hayvan Çiftliğinin çok güçlü olduğunu, bazı insanların onlara hizmet etmeye başladığını söyler. Yoldaş Napolyon'un ve hayvanların gücünün en üst düzeyde kanıtlandığını söyler. Hayvanlar bu durumdan gurur duyar ve adamdan artık şüphelenmezler.

Zamanla domuzların çiftliğin eski sahibi bay Jones'un evinde kalmaya başladıkları, onların yataklarında yattıkları ortaya çıkar. Oysa Yedi Emir'e göre insanlara ait giyim eşyalarının ve yatakların kullanımı yasaklanmıştır. Ancak Squealer bunun yönetici konumundaki domuzların daha sakin bir ortama ihtiyaç duymasından kaynaklandığını söyler. Kaldı ki Önder Napolyon'un (son zamanlarda

Napolyon'a Önder diyordu), saygınlığı açısından bir ağıl yerine bir evde yaşamasının daha uygun olduğunu belirtir. Ayrıca Yedi Emir'de "hiç bir hayvan yatakta yatmaz" dememektedir, "hiç bir hayvan çarşafı yatakta yatmaz" demektedir diye düzeltme yapar.

Ağır geçen bir kışın ardından hem üretimdeki azalma hem de ürünün çürümesi nedeniyle tahıllar tükenmiştir. Bu nedenle Squealer, önder Napolyon'un kararıyla hayvanlara yem verebilmek için yumurta ve süt satılmasının şart olduğunu bildirir. Yumurtalar her hafta çiftliğe gelen komisyoncu Bay Whymper'a teslim edilecektir.

Napolyon artık ortalıklarda pek gözükmüyor, tüm emirlerini Squealer aracılığıyla bildiriyordu. Napolyon kapısında köpeklerin beklediği eski çiftlik sahibinin evinde yaşamaktadır. Squealer her hafta 400 yumurta ve 400 kilo süt satılacağı için tavuklara ve ineklere daha çok çalışmaları emrini verir. İlk kez isyan eden bazı tavuklar ise önce yemleri azaltılarak daha sonra ise haklarında idam kararı verilerek köpekler tarafından öldürülür. Bu karara itiraz eden tüm hayvanlar da hemen ölüm cezasına çarptırılır. Bu sayede artık hayvan çiftliğinde hiç bir karara itiraz edilemez.

Napolyon bir yandan Foxwood Çiftliği sahibi Pilkington'la yumurta ve süt ticareti yaparken öte yandan diğer çiftlik sahibi Frederick'e (Hitler) nefret dolu söylemlerde bulunmaktadır. Ancak

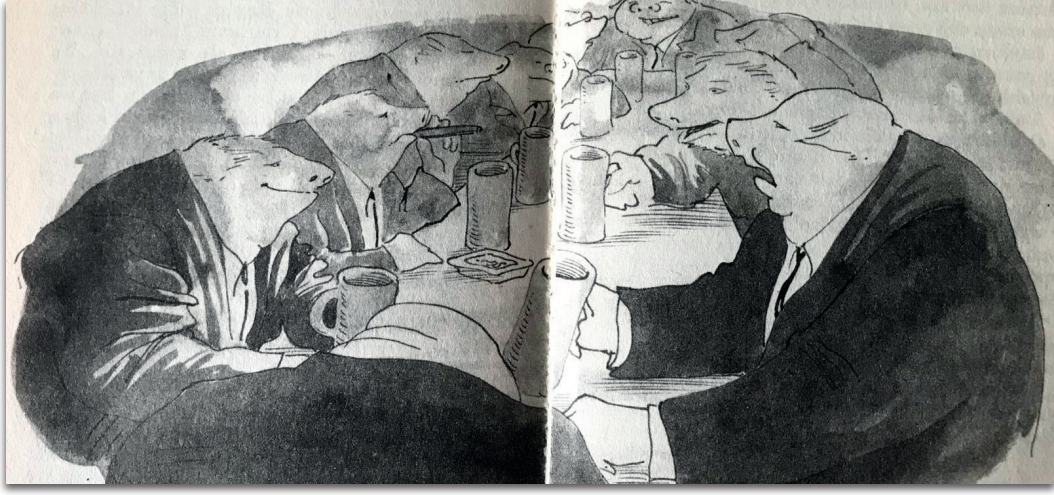
bir gün hiç umulmadık bir şey olur. Çiftliğe gelen Frederick'in bazı adamları bahçedeki bütün keresteleri Napolyon'un emriyle traktörlere yükleyip giderler. Squelar hayvanlara Önder Napolyon'un aslında bir dahi olduğunu, Frederickle düşman gibi gözürken aslında onu kandırıp, ellerindeki bütün gereksiz keresteleri büyük bir para karşılığı satmayı başardığını söyler. Ancak zamanla Frederick'ten aldıkları kereste paralarının sahte olduğu ortaya çıkar. Buna çok kızan Napolyon, hemen alçak ve ahlaksız Frederick'e savaş ilan edildiğini açıklar. Ancak Frederick ve adamları (Almanya ordusu) daha hızlı davranıp Hayvan Çiftliğine dört bir yandan saldırır. Büyük bir çatışma sonrası Frederick ve adamları yenilerek kaçar ancak Hayvan Çiftliği de artık yıkık dökük bir hale gelmiştir, yel değirmeni harap olmuş ve çok sayıda ölü, yaralı vardır.

Bu yıkımdan sonra Napolyon tekrar fikir değiştirerek komşu çiftliğin sahibi Bay Pilkington ile ticari ilişkilerini ilerletir. Zamanla olaylara tanık olan yaşlı hayvanlar öldükçe, eski olaylar ve Yedi Emir unutulmaya başlar. Yeni doğan hayvanlar için artık duvarda yazan tek bir emir vardır: "Bütün Hayvanlar Eşittir Ancak Bazı Hayvanlar Daha Eşittir". Napolyon artık eski çiftlik sahibinin piposunu kullanmakta, viskilerini içmekte, dişi domuzlar Bayan Jones'un elbiselerini giymektedir. Çiftliğe her hafta komşu çiftliklerden insanlar gelmekte, Napolyonun çiftlik evinde davetler verilmektedir. Hayvanlar ise korku içinde

çalışmakta, çiftliğe konuk gelen insanlarla göz göze gelmemeye çalışmaktadır.

Romanın sonunda Hayvan Çiftliğinin hayvanları akşam çiftlik evindeki davetten gelen gürültüler ve müzik sesi üzerine gizlice eve yanaşarak pencereden içeriye bakarlar. Uzun masanın çevresinde altı çiftçi ve altı domuz oturmaktadır. Napolyon masanın başında oturmaktadır. Taraflar uzun uzun iki çiftlik arasındaki dostluktan, çıkarlarının ortaklığından söz ederler. Pilkington, Napolyon'a "siz de bizim gibi aşağı sınıf hayvanları iyi terbiye ettiniz, onlara fazla yem vererek şımartmadınız" der ve kakhayı basar. Daha sonra Napolyon ile birlikte kadeh kaldırır ve yürekten bir şekilde "Şerefe" diye bağırır. Dışardaki hayvanlar bu sahneyi seyrederken bir tuhaflik sezerler. Domuzların yüzünde ve insanların yüzünde değişen bir şeyler vardır. Artık hepsi birbirine benzemektedir. Dışardaki hayvanlar artık domuzlarla insanları birbirinden ayırt edemezler.

John Stephenson tarafından başarıyla sinemaya uyarlanan film hayvanların da rol alması nedeniyle doğal olarak kitaptan farklı bölümler içermekte. Özellikle final sahnesinde sofrada sadece Napolyon ve Pilkington'un yer alması buna örnek verilebilir. Ancak hayvanların 25 yıl önceki teknolojik olanaklarla konuşur şekilde filme çekilmesi ve anime bir film yapılması bir başarı sayılmalı. Bu anlamda filmi de çok iyi bulduğumu söylemeliyim. Okurlara en büyük önerim öncelikle kitabı

Friedrich Karl Waechter’in çizimiyle olağanüstü son sahne: “Domuzlar ve İnsanlar artık birbirinden ayırt edilememektedir ve birlikte kadeh kaldırırlar”

okumaları olacaktır. Kitabın neyi eleştirdiği anlaşılmeden ve hazmedilmeden, önce filmin seyredilmesi bir zaman kaybı olabilir. Kitapta özellikle George Orwell’in esas ele almak istediği şeyin bir “paylaşım ve iktidar kavgası” olduğunu anlamadan kitabı salt bir sosyalizm eleştirisi olarak görmek de sığ bir yaklaşım olacaktır. Ne yazık ki bu anlamda literatürde çok sayıda yorum vardır. Son olarak Can Yayınlarından çıkan romanda Friedrich Karl Waechter’in çok sayıda harika kara kalem çizimi var. Celal Üster’in çevirisiyle ve sunuş yazıyla birlikte bu baskıyı edinip okumanızı şiddetle öneririm. Ayrıca Sağlık Toplum Siyaset dergisinde çıkan konuyla ilgili bir makaleyi de (Hafize Ayasun-George Orwell ve İktidar) incelemenizi öneririm.

Yönetmen John Stephenson (en solda) ve film çekimlerinden bir kamera arkası fotoğraf (Domuz Kartopu devrimden sonra duvara “Animal Farm” yazısını yazmak üzere merdivenleri tırmanırken)